

**Nunatta Kujataani savaqqat toqusarnerannik
misissuineq, 2025.**

Imarisaa

Eqikkaaneq.....	3
Aallaqqaasiut.....	5
[PAASISSUTISSAT] Nattoralik – Kalaallit Nunaanni nattoralik.....	7
Nunatta Kujataani nattoralinnik misissuinerit oqaluttuarisaanermut tunngasut	8
Savaaqqat toqusarnerannik misissuineq 2022-2025 aamma savaaqqat toqusarnerannik annikillisaanissamut inuussutissarsiornermi suliaqarneq	8
Ukiumoortumik paasissutissanik katersineq	8
Paasissutissanik pioreersunik SPS-imeersunik katersineq misissuinerlu.....	9
Aasakkut qaqqami savaaqqanik annaasaqartarnerup allanngorarneranut pissutaasinnaasut	13
1. Silarlungaatsiartarnera aamma kingusissukkut aputip aattarnera	13
2. Fjarvis-imi kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataaneq	13
3. Nattoralit amerlanerulernerat - sumiiffimmi atuuttoq	14
4. Nioqqusiorneruneq	14
Paasissutissanik SPS-imeersunik ataatsimut naliliineq.....	14
[PAASISSUTISSAT] Eqaluit upernaakkut ingerlaartarneri	15
Savaatilinnik apersuineri periuseq	15
Savaaqqat toqusarnerinut pissutaasinnaasut pillugit savaatilinnit paasissutissat.....	16
Inerniliinerit aamma innersuussutit.....	20
Qaqqanik nakkutilliineq patajaannerusoq aamma misileraaffigineqartuni savaaqqanik GPS atorlugu sumiissusersinerit	20
Silap pissusianik siusissukkut ilimasaarineq aamma piffissanik aniatitsiffiusunik ataqtigiissaarineq.	20
Silarlunnerani najukkami upalungaarsimasunik pilersitsineq.....	21
Najukkami uumasunik kiisortoqarneranik aqqissuussaasumik nalunaarsuineq.....	21
Sapaatit akunnerini siullerni savaaqqat qajannassusaannik paarinerinillu ukkassineruneq	21
Savaaqqat toqusarnerat pillugu paasissutissat suliaqqinneri.....	21
Savaatilinnik apersuinerimut ilassutitut tigusiiffiit	22

Eqikkaaneq

Nunatta Kujataani savaatillit ukiuni kingullerni savaaqqanik ingammik aasakkut annaasaqartarnermut ernumanerat annertusiartorpoq. 2022-mit 2025-mut misissuinerit aamma paasissutissanik katersinerit arlallit paasititsipput, savaaqqat toqusarnerat pissutsinik arlalinnik ataatsimut ataqatigiissunik pissuteqartoq, ukiumit ukiumut aamma sumiiffimmit sumiiffimmut allanngorartartunik.

Kalaallit Nunaanni nattoralik uumasuuvoq eqqissisimatitaasoq aamma mianernartoq, oqaluttuarisaaneq malillugu aalisakkanik imaanilu timmissanik nerisaqartuusimasoq. Siusinnerusukkut misissuinerit savaaqqanik aqqissuussamik saassussisoqartarneranik uppersaanngillat, kisianni sumiiffinni aalajangersimasuni pissusilersornerisa allanngornerinik najuunnerulernerinillu nakkutiginninnerit nutaat takutitsipput, ingammik eqaluit ingerlaarnerannut atatillugu. 2022-mi aamma 2023-mi savaaqqat annaaneqartut 13 %-iinut nattoralit pissutaatinneqarput.

Paasissutissat Savaatillit Peqatigiiffiit Suleqatigiissut / De Samvirkende Fåreholderforeninger-meersut (SPS) takutippaat, savaaqqat qaqqaliartinneqannginnerminni toqusarnerat allanngujaassimasoq 4 %-imiilluni qaqqamilu toqusarnerat allanngorarnerusoq aammalu agguaqatigiissillugu 7 %-ip missaaniittoq. Savaatillit, Fjarvis-imi kinguaassiortitsinermi suliniummi peqataasut ilaatigut agguaqatigiissinnerannit savaatiminnik savaaqqanillu toqusoortarnerat nalinginnaasumik appasinneruvoq, tamannalu assersuutigalugu sananeqaatsikkut patajaassusaannik allatullu ingerlatseriaaseqarnermik pissuteqarsinnaavoq.

Savaatilinnik apersuinerup takutippaa, 91 %-iisa savaaqqanik annaasaqartarneq pingaarutilittut isigigaat kisianni savaatillit ajornakusoortippaat pissutaasut aalajangersimasut soorpiarnerisa suussusersinissaat. Ukiorlunnera aamma aput nattoralinnut tulluutillugu pissutaanerpaasutut eqqaaneqarput. Nersutaasivinni inissaaleqineq savaaqqanik aniatitsisarnermut pissutaanerpaatut erseqqissarneqarpoq, tamannalu savaaqqanik mianernarnerulersitsisinnaavoq.

Eqaluit upernaakkut sisoortarput aammalu ukialernerani nattoralit eqaloqarfinniilertarput uumasut kiisortut amerlanerulersillugit, tamannalu savaaqqanut piaqqanut ajortumik sunniteqarsinnaavoq, ingammik sisoorneq aniatitsinerlu ataatsikkoorpata aamma kuuit ikaaruminaappata.

Savaaqqanik annaasaqartarneq annikillisinniarlugu najukkami suliniutit siunnerfillit arlallit innersuussutigineqarput. Sumiiffinni misileraaffiusuni GPS atorlugu malinnaaneq aamma qaqqami nakkutiginninneq savaaqqat ingerlaarfiinik paasinarnersitsisinnaavoq aamma aarlerinartunut sukkanerusumik qisuariartitsisinnaalluni. Silap pissusaa pillugu siusissukkut aarlerisaarinerit aamma piffissap aniatitsiffiusup pitsaanerusumik ataqatigiissaarnerata annaasaqarnissap aarlerinartua annikillisissinnaavaa. Silarlorujussuuartillugu najukkami upalungaarsimasoqarnera aamma uumasunik kiisortunik aqqissuussaasumik nalunaarsuinerup uumasunik illersuineq pitsanngorsarsinnaavaa. Aammattaaq innersuussutigineqarpoq savanik paarsinerup annerusumik qitiutinneqarnissaa savaaqqallu sapaatip akunnerini siullerni qajannaallisarnissaat kiisalu savaatillit misilittakkaminnik avitseqatigiittarnissaat.

Kiisalu innersuussutigineqarpoq, apersuinermit paasissutissat uumasut nakorsa qarfiinit, misissuiffinni nakkutilliinernik aamma uumasunik nujuartanik misissuinermit paasissutissanik ilaneqassasut, innersuussutit erseqqarinnerusut aamma uppersarsaatinik tunngavillit anguniarlugit. Tamatuma siunissami aalajangiinissamut aamma Nunatta Kujataani uumasut atugarissaarnissaannut nunalerinermilu tunisassiornissamut iluaqutaasussamut tunngavimmut patajaallisaassaaq.

Aallaqqaasiut

Savaatillit Nunatta Kujataani nattoralilit savanut sunniuteqarsinnaanerini ernumassuteqarnertik oqariartuutigaat. Tamannalu tunngavigalugu 2022-mi Inatsisartuni (UKA 2022/32) nunap immikkoortuani nattoralinnik kisitsinissaq pillugu aalajangiussassatut siunnersuuteqartoqarpoq. Kisitsinermini tassani siunertaavoq nattoralilit amerlassusaat siaruarsimanerisalu paasinissaat, aamma Nunatta Kujataani savaqassutsimut savaaqqanillu annaasaqartarnerup (tammannerisigut imaluunniit toqunerisigut) akornanni toqqaannartumik atassuteqarnerisigut.

Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat akuersissutigineqarpoq aamma taamaalilluni akerlianik Naalakkersuisunut savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqusarnerinut pissutsinik misissuinissamut peqqussuteqartitsilluni. Misissuinermini najukkami ilisimasat tunngavigineqartussaapput aamma Nunatta Kujataani nattoralilit amerlassusaasa ineriartorneri kiisalu nattoralilit pissusilersuutaasa allanngorsinnaanerini nassuiaat ilaavoq.

Misissuinerup inernerini matumani nalunaarusiami saqqummiunneqarput. Inernerit tunngavigalugit aamma nalunaarusiap naanerani iliuusissat arlallit innersuussutigineqarput, savaaqqanik annaasaqartarnermut annikillisitsisinnaasut.

Nunatsinni nunalerineq, tassunga ilanngullugu savaatillit inuussutissarsiuteqarneq, annerusumik pitsanngorsaanerimut nutarsaanermullu ineriartortitsiffiuvoq pingaarutilik. *Nunalerineq pillugu periusissiaq 2021-2030* malillugu periusissiaq tassaavoq ukiumut savaaqqanik 23.000–28.000-it missaannik tunisassiornissaq, attaveqaatinik pitsanngorsaaneq (tassunga ilanngullugu neriniartitsiviit aamma nerukkaatissanik tunisassiorneq nutaaliaasoq qulakkiissallugit) aamma imminut pilersornerulerneq - ilutigalugu nunalerineq akilersinnaanerulissasoq pisortanillu tapiissutinik pissarsiaqarani. Ukiuunerani nerisassanik aamma naatitseriaatsit suliniutillu pitsaasut nunalerinermik ingerlatsinerimut seqinerimik aamma imermik nukissiuutinik atuisunik ingerlaavartumik ineriartortitsinissamut aningaasaliisoqassaaq.

Savaaqqanik pissarsiat ilaatigut savaaqqat toqusarnerannik annikillisitsinikkut annertusarneqarsinnaapput. Pissutsinik savaaqqat uumaniarnerinut sunniuteqartunik tamanik sukumiisumik qulajaaneq taamaattumik nunalerinermik ingerlatsinerimut, savaaqqat toqusarnerinik annikillisitsiniarnerimut aamma savaaqqanik pissarsiassanik annertusaanerimut piumasaqaataavoq. Matumani nalunaarusiaq tamakkiisumik isiginnittumik tunngavimmik pilersitsinissamik siunnerfeqarpoq, tassani savaaqqat toqusarnerannik annikillisaanissamut periarfissanut annerpaanut pissutaasunut suliniut siunnerfeqartinneqarluni. Pissutaasut ataaseq kisiat ukkatarinngikkaluarlugu - soorlu assersuutigalugu nattoraleqatigiit - piviusunik tunngaveqartumik aamma aningaasartuutitigut sunniuteqarluartumik suliniuteqarnissap qulakkeernissaa Naalakkersuisut kissaatigaat, tamannalu savaatillit namminneq misilittagaannik Savaatillit Peqatigiiffiit Suleqatigiissut / De Samvirkende Fåreholderforeninger-imillu (SPS) paasissutissanit taparserneqarpoq.

Savaatilinnik peqataatitsinikkut aamma misissuineq ilisimasaannik tapiissutaannillu tunngaveqartinneratigut savaaqqat tammartarnerinut toqusarnerinullu pissutinut tunngaviusinnaasut paasilluarnerunissaat ujjartorneqarpoq. Savaaqqanik annaasaqarneq savaatilinnut aningaasanik annaasaqarnermik takutitsivoq, aammalu ingerlatsinerimi aqqissuussinikkut sanngiiffinnik tikkuaaffiuvoq - soorlu napparsimanermut, attaveqaatinut,

uumasut kiisortut, silap pissusaanut aamma minnerunngitsumik savaaqqat savallu aniatinnerinut katersornerinullu piffissaq. Nattorallit savaaqqat tammartarnerannut toqusarnerannullu pisutaasunut amerlasuunut ilaaginnarpoq ataaseq.

Nunatsinni savaaqqat toqusarnerat pillugu oqallinneq ukiuni kingullerni annertusisimavoq, Nunatta Kujataani savaatillit ilaasa qaqqami nattorallit amerliartornerat misigimmassuk, taakkua savaaqqanik annaasaqartarnerup annertusiartorneranut atassuteqarsinnaanera siunnersuutigalugu. Savaatillit amerlasuut nalunaarutigaa, nattorallit ilaasa pissusilersuutaat allanngorsimasut aamma massakut nattorallit ataatsimoortukkuutaat takuneqarnerulertartut. Savaatillit aamma eqqaavaat, uumasut kiisortut aasakut savaararniartartut. Suli maannamut pissusilersuutip tamatuma allanngortup uppersarnianera periarfissaasimanngilaq, aamma taamaattumik ilaatigut pissutsini taakkunani paasisaqarnerunissaq aamma savaatilinni paasissutissanik itinerusunik pissarsiaqarnerunissaq siunertaasimavoq.

Nalunaarusiap nattoraleqarnerata - ingammik aamma upernaakkut eqaluit sisoornerinut atatillugu sumiiffinnilu aalajangersimasuni savaaqqanik annaasaqarnerusarnermut imaluunniit nunap immikkoortuani savaaqqat toqusarnerat aaqquissuussinikkut ajornartorsiutaasinnaaneranut atassuteqarsinnaaneranut ilaatigut paasissutissiissaaq. Ilisimasaq tamanna najukkami suliniutinik pingaarnersiutinissamut tapertaassaaq, assersuutigalugu nakkutilliinermi periutsit, pitsaaliuineq, kiisortunik anusinngorsaaneq, taamaalilluni suliniut annerpaamik ataatsimut sunniuteqassaaq.

Nalunaarusiap siunertaa marlunngorlugu avitaavoq:

1. ilisimasatigut tunngavissanik aaqquissuussaasumik katersorneqartunik pilersitsinissaq, savaaqqat toqusarnerannut sunniuteqarsinnaasunik pitsaasumik annikillisitsinissamut periusissianik ineriartortitsinermut atorneqarsinnaasunik, kisianni suliniuteqarfinnik annertunerpaamik sunniuteqarfusinnaasunik suussusersiinikkut pingaarnersiutinikkullu.
2. savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqusarnerinut pissutaasuni tunngaviusumik allannguuteqartoqarsimanersoq - tassunga ilanngullugu sumiiffinni eqaluit sisoornerinut atatillugu nattorallit katersuuttarfiini annaasaqarnerit ingammik pisarnersut misissorlugu.

[PAASISSUTISSAT] Nattoralik – Kalaallit Nunaanni nattoralik

Kalaallit Nunaanni nattoralik (*Haliaeetus albicilla groenlandicus*) qimaguttanngilaq aamma eqqissisimatilluinnarneqarpoq europami nattoralimmit aallaaveqartuuvoq, issittumi silap pissusaanut naleqqussarsimasoq. Kalaallit Nunaanni inuuniarnermi atugassarititaasut ilungersunartut nattoralik taanna nunarsuarmi nattoralinnit allanit annertuumik immikkoorluinnartuutippaat. Nunarsuarmi timmiaqatigiit immikkoorluinnartut mianernartullu Kitaani piaqqiortartuni aappariinni amerlanerpaamik 200-uusut ilagaat. Umasoqatigiit allannguiaapput, kisianni Europamisut amerliartunngillat, aamma umasoqatigiit silap allanngorarnera silallu pissusaa allannguiaatsoq pinngitsoorsinnaanngilaat. Piaqqiornerisa iluatsinnissaannut silap pissutaasorujuuvoq - ukiuni pitsaanngitsuni nattoralit ulluisa 80 %-ii iluatsinngillat (2025) aamma ukiumi pitsaasumi 80 %-it iluatsippat (2023).

Piaqqiorneq aamma alliartorneri

Nunami inissisimanageri apeqqutaallutik manniliortarput aprilip naalerneranit maajip aallartinnerani. Nalinginnaasumik marlunnik manniliortarput, ullullu 38-it missaannik tukertitsiniartarlutik. Piaraat ullut 70-it missaat ulluniittarput aamma 50 kiilut missaannik nerisinneqartarlutik. Angajoqqaavisa qaammatini 3-4-ni nerisitsineq ingerlattarpaat. Piaqqat affaat sinnerlugu ukioq uumaffimminni siullermi toqusarput.

Pissusilersuutit nerisassatullu toqqartagaat

Nattoralit aalisakkanik uumassuteqarnerupput, kisianni aamma imaani timmisaniq, miluumasunik mikisunik aamma silunik. Aasakkut nerisaannit 90 %-ii aalisagaapput, ukiukkullu annikinnerusarlutik. Avannaani timmissat nerisarineqarnerupput timmiaqarnerummat.

Nattoralit sineriammi piniartarput (2-3 kg-millu) kivitsisinnaallutik Piniakkat anginerusut soorlu puisit toqungasut sumiiffiini nerineqartarput.

Aamma inuit najugaqarfiisa qanitaannim aalisakkanit eqqakkat atorluarneqartarput umasoqatigiillu ataqatigiinneranni naleqqussaasuulluni.

Piaqqat (1-6-inik ukiullit) nunap ilaaniq naalagaaffigisaqanngillat sumiiffinnilu nerisaassaqarfiulluurtuni ataatsimoortarlutik utoqqaanerit nattoralit peqatiginagit.

Ataasiakkaat nalinginnaasumik taamatut akersuunniartumik pissusilersortarput nerisassallu pillugit nalinginnaasumik akersuuttarlutik suleqatigiittaratillu. Taamaattoq Kalaallit Nunaanni taamatut pissusilersortunik arlalinnik nakkutiginnittoqarpoq, suleqatigiinnertut isigineqartunik. Taamatullu Norgemit aamma nakkutilliisoqarluni. Amerikami avannarlermiittoq nattoralik qaqortumik niaqulik pillugu suleqatigiittumik pissusilersorfiusunik pisunik nalunaarutiginnittoqarpoq. Taamaattoq sumiiffimmi aqqissuussaasumik ilisimatusarnikkut uppersaatiniq amigaeqartoqarpoq.

Timimikkut oqimaassusaat, timmisinnaanerit aamma kivitsisinnaassusaat

Nattoralit inerisimasut 4-7-umik oqimaassuseqarput, arnavissallu anginerullutik. Annerpaamik timimi oqimaassusaata affaa timminerminni kivissinnaavaat. 2,4 meterimik sului isorartussuseqarsinnaasut kivitsilluarsinnaassuseqarput, kisianni oqimaatsunik assartuinissaminnut assornissamik pisariaqartitsippat - taamaanngippat sumiiffimmi neriinnassapput.

Nunatta Kujataani nattoralinnik misissuinerit oqaluttuarisaanermut tunngasut

1972-74-imi aamma 1975-1990-imi nattoralit (*Haliaeetus albicilla groenlandicus*) Nunatta Kujataata sineriaani sukumiisumik sumiiffilersorneqarput. Aappariit piaqqiortut 170-it missaat uumasogatigiiaat aalajaatsut nalunaarsorneqarput, ingammik sumiiffinni sinerissamut qanittuni katersuussimasut.

1970-ikkunnit (1972-79) aamma 1980-ikkut aallartinneranni misissuinerit sukumiisut nattoralit nerisassaminnik toqqaasarnerannut qitiutitsipput. Ulluini annat nerisaasalu sinnerinik nalunarsuinerit takutippaat, nattoralit aalisagaanerusunik (eqaluit, saarulliit), timmissanik imarmiunik (serfanik, mitinik allanillu) aamma nerisaqartartut aamma annikinnerusumik nunami uumasunik nerisaqartartut soorlu teriannissat piaraannik. Ersarissunik takussutissaqanngilaq nattoralit savaaqqanik uumasunik piniartarnerinik; savaaqqat toqungasut misissueqqissaarnerni taakkunani nalinginnaasumik toqquteqartutut imaluunniit uumasunit kiisortunit aallanik toqunneqarsimasutut pissuteqartinneqarput. Oqaluttuarisaanikkut misissuinerinik eqikkaanikkut takutinneqarpoq, Nunatta Kujataani nattoralit pingaarnertut aalisakkanik timmissanillu imarmiunik nerisaqartartut aamma savaaqqanik saassussisarneq nerisaqarneranni taamaallaat annikitsuaraaginnartoq.

Nattoralit nerissatut toqqaagaannik misissuinerit taakkua inernerit aamma savaatillit piffissami tassani savaaqqat killilimmik ajoquserneqarnerini nalinginnaasumik misigisaat savaatillit, timmiarsiuut aamma oqartussat akornanni pissarsiffiusumik oqaloqatigiinnermut tunngavissiiivoq. Piffissami suleqatigiinneq aqqutigalugu oqimaaqatigiissumik aqutsineq ukkatarineqarpoq, nunalerinermik soqutigisallit peqatigalugit pinngortitamik illersuineq, tassunga ilanngullugu savaateqarnermik ingerlatsineq aamma paasititsiniaanerulernermik ataatsimoortitsisoq.

Savaaqqat toqusarnerannik misissuineq 2022-2025 aamma savaaqqat toqusarnerannik annikillisaanissamut inuussutissarsiornermi suliaqarneq

Ukiumoortumik paasissutissanik katersineq

Nunatta Kujataani savaaqqat toqusarnerat pillugu ilisimasanut pissarsiffiit tassaapput SPS-imit ukiumoortut nalunaarsuinerit. SPS ukiorpaalunni savaatilinnit paasissutissat aaqquissuussaasut katersorsimavaat, ilaatigut savaaqqat mianernartut aaneqartullu, annaasat amerlassusaat, toqunerannut pissutaasut ilisimaneqanngitsut, kiisalu inuttani pissutsit allat. Paasissutissat taakkua savaaqqanik nioqqusiornermi ineriartornermut aamma piffissap ingerlanerani annaasanut malinnaanissamut periarfissaqartitsipput aamma pisartut iliuuseqarfiusinnaasullu suussusersinissaannut pingaarutilimmik tunngavissamik pilersitsipput.

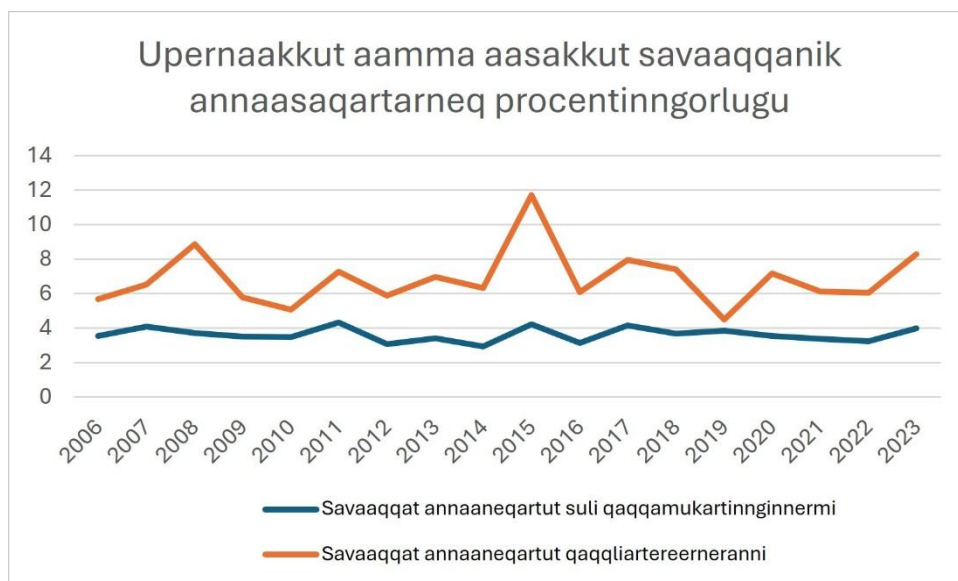
Nunalerinermut siunnersuisut aamma Namminersorlutik Oqartussani Nunalerinermut immikkoortortaqarfik, massakkut Aalisarnermut, Piniarnermut Imminullu pilersornermut

Naalakkersuisoqarfik suleqatigalugit SPS-imit siunnerfilimmik tunisassiorneq aamma savaateqarnermi uumasut atugarissaarnissat pitsanngorsarniarlugu suliaqarput. Savaateqarnermi suliniut Fjarvis aqqutigalugu sananeqaatitigut pitsanngorsaaneq, nerukkaatissanut periusissiat, nersutaasivinnik ingerlatsineq, kiisalu savaaqqat sapaatit akunnerini siullerni uumaffigisaanni isumaginninneq pitsaanerusoq ukkatarineqarput. Ilutigalugu nakkutilliilluni sulinerup pitsaasup pingaaruteqarnera, savaaqqanik napparsimasunik imaluunniit sanngiitsunik piaartumik isumaginninnissaq annertusiartortumik eqqumaffigineqalerpoq.

Sulinermi tassani siunertaq pingaarnersaavoq savaaqqat toqusarnerannik annikillisaanissaq, tamannalu savaatilinnut ataasiakkaanut aningaasatigut ilungersunartorsiortitsivoq aamma nioqqusiornerunissamut aporfeqartitsilluni. Nunalerineq pillugu periusissiaq 2021-2030-mut atatillugu 2021-2030-mi uppersaarnarup siunnersuinerullu patajaallisarnissaa ukkatarineqarpoq, taamaalilluni savaaqqanik annaasaqartarnermut pissutaasut pitsaanerumik paasisimasaqarfigineqalissammata - paasisutissat nalinginnaasut aqqutigiinnarnagit kisianni aamma najukkami pissutsit soorlu uumasut kiisortut, nuna aamma sila pillugit savaatillit ilisimasaat ilanngunneqarnerisigut.

Paasisutissanik pioreersunik SPS-imeersunik katersineq misissuinerlu

Taamaallaat periarfissaasimavoq savaatilinnit paasisutissat taamaallaat tunngaviginissaat, kisitsisinik pingaarnernik nalunaaruteqarsimasunit. Paasisutissat savaatilinneersut annertunerpaamik naatsorsuinerni tamakkiisuni ilaapput. Ilaatigut assersuutigalugu savaaqqanik piaqqisartut imaluunniit savaaqqat uumasut amerlassusaat nalunaarusiarineqanngimmat, ukiumi pineqartumi ataatsimut paasisutissani savaatillit ilaaatinneqarsinnaasimanngillat. Procentinngorlugit naatsorsuinissami tamanna eqqarsaatigineqarpoq aamma eqqortumik saqqummiussinissaq qulakkeerneqassalluni.

Takussutissaq 1: Savaaqqanik annaasaqartarnerup ineriartornera (2006-2023).

Takussutissiaq 1 ukiumoortumik nalunaarusianik savaatillit SPS-imut nassiuttagaannik tunngaveqarput. Nalunaarusiaq savaaqqat upernaakkut erniarineqartut, aasakkut

qaqqaliartinneqartartut aamma ukiakkut qaqqamit katersorneqartartut qassiunersut pillugit paasissutissanik imaqarpoq. Toqusarnerinulli pissutaasut SPS-imut nalunaarusiami allaqqanngillat.

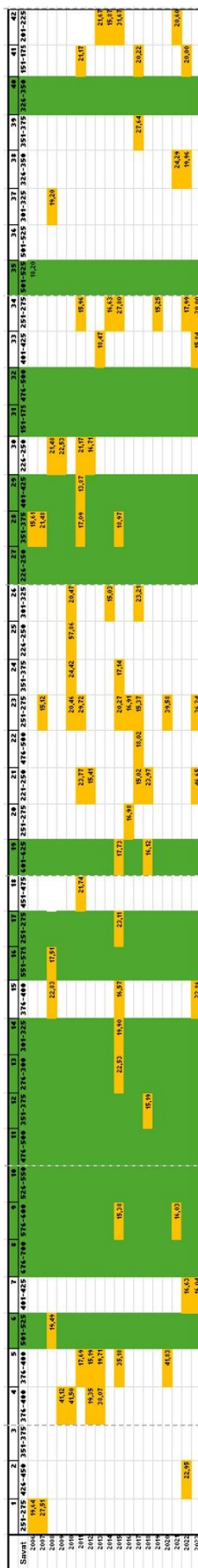
Takussutissiami savaatilinnut tamanut *agguaqatigiissillugu* annaasaqartarneq tunngavigineqarpoq. Takussutissiami tungujortumi piffissami piaqqinerini aammalu qaqqamut aniatsinneqannginnerini akornanni agguaqatigiissillugu savaaqqat toqusarneri takuneqarsinnaavoq, takussutissiamilu orangemi qaqqami savaaqqat toqusarneri takuneqarsinnaalluni. Takussutissiami takutinneqarpoq, savaaqqat aniatinneqannginnerminni toqusarnerat allannguajaatsuusoq ukiuni 2006-imiit 2023-mi 4 %-iusimalluni.

Takussutissiami aamma takutinneqarpoq aasakkut savaaqqat qaqqami toqusarnerat savaaqqat aniatinneqannginnerminni toqusarnerannit allanngorarnerusoq.

2015-imi agguaqatigiissillugu qaqqami savaaqqat toqusarnerat piffissami annerpaajusimavoq, 11,8 %-iusimalluni. 2015-imi toqusarnerisa annertunerannut pingaarnertut pissutaasoq tassaavoq, ukioq taanna immikkut ittumik panernersuaqarmat qaqqami nerisassat imerlu killeqarlutik. Toqoraavik Neqi 2015-imi savaaqqanik savanillu 2014-imit 2.392-init ikinnerusunik pissarsivoq, savaaqqallu ukiup siulianit 1,3 kiilumik oqinnerupput.

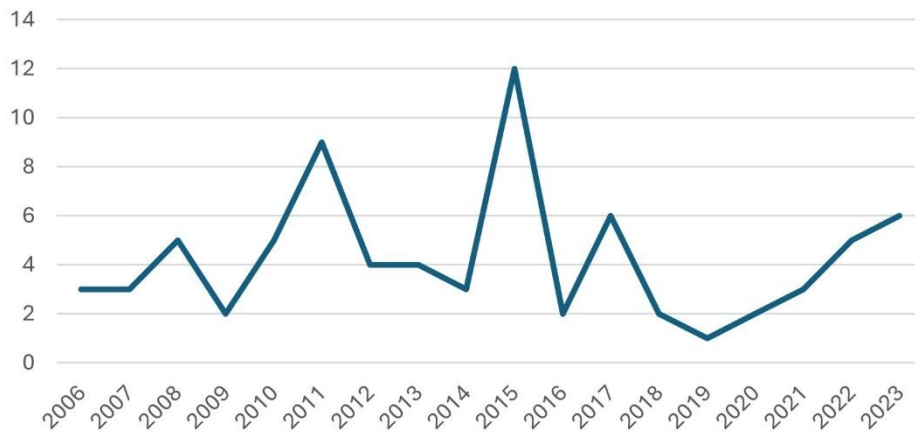
2010-mi aamma 2019-imi qaqqami savaaqqat toqusarnerat piffissami appasinnerpaavoq, 5,0-ip aamma 4,4 %-ip missaaniilluni. Savaaqqat aasakkut qaqqamiittarneranni savaaqqat toqusarnerat piffissami agguaqatigiissillugu 7 %-ip missaaniissimavoq.

Savaaqqat qaqqamiinneranni toqusoqartarneranut ersarissumik piffissami allanngoriartorneranik takussutissaqanngilaq kisiannilu ukiumoortumik annertuumik allanngorartoqarluni, tamannalu ukiumoortumik silap pissusaata allanngorarneranit, napparsimanernik, piffissami aniatitsiffiusumi aamma ivingartortinneqarnerini pissutsinik pissuteqarsinnaavoq. Uumasut kiisortut aamma savaaqqat piffissami mianernartumi qaqqaliartinneqarnermi kingornatigut nakkutigineqarnerisa annertussusaat aamma savaaqqat qaqqami uumasinnaanerannut sunniuteqarsinnaavoq, kisianni ukiumoortumik uumasut kiisortut imaluunniit savaaqqanik nakkutilliineq annertuumik allanngoranngilaq.

Takussutissaq 2: Savaatillit ataasiakkaat aasap ingerlanerani savaaqqat qaaqamiinneranni savaaqqanik 15 % qaangerlugu sumi annaasaqarsimanerannut ukiumoortumik takussutissaq. Kolonnit qorsuit savaatillinnik Fjarvis-imi kinguaassiortitsinermi suliniuummi peqataasimasunut nalunaarsuipput.

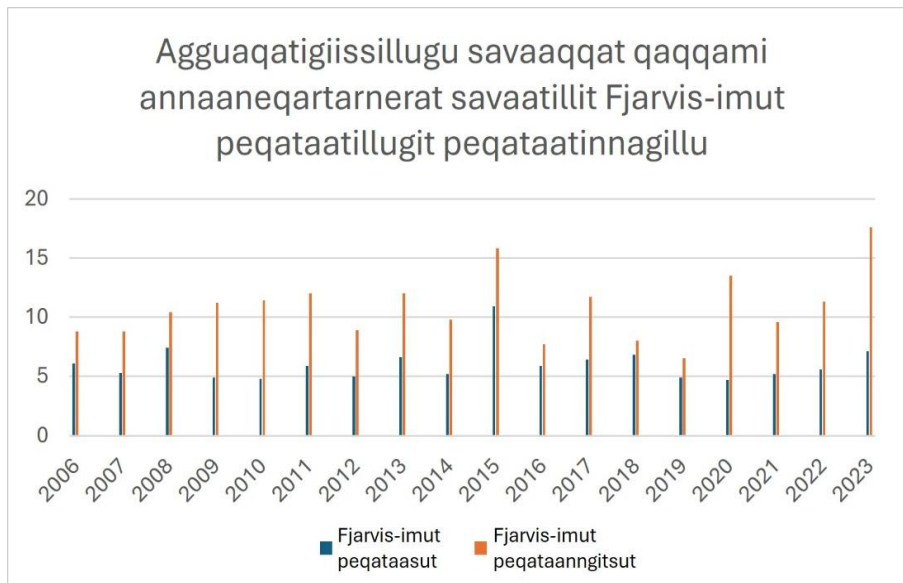
Savaatillit 15 %-imit annerusumit annaasaqartut amerlassusaat

Takussutissaq 3: Savaatillit piffissap aasaanerata ingerlanerani 15 procentimit annerusumik annaasaqarsimasut amerlassusaat.

Savaatillit ilaasa piffissami aasap ingerlanerani savaaqqat aniatinneqarsimasut 15 %-ii qaangerlugit annaasarpaat. Takussutissiap 2-p aamma 3-p takutippaa, savaaqqat aasakkut qaqqamiinneranni savaatillit qassit 15 % qaangerlugu annaasaqarsimanersut. Savaatillit taakkua taamaalillutik piffissami qulaani allaaserineqartumi agguaqatigiissillugu savaaqqanik marloriaammik annaasaqarput. Ukiut ilaanni savaatillit affaasa aasap ingerlanerani savaaqqanik aniatinneqarsimasunit 15 % qaangerlugu ukiunut allanut sanilliullugu qaffasinneruvoq. Takussutissaq 2-mi takuneqarsinnaavoq, savaatillit ilaasa savaatilinnit allanit 15 %-imik qaffasinnerusumik annaasaqarneq misigisaraat. Takussutissiap namminerisaminik takutinngilaa sooq savaatillit ilaasa qaqqami savaaqqanik annaasaqarnerusarneri. Uumasut tammartarnerannut pissutaasut nalunaarusiami allaqqanngillat aamma amerlanertigut ilisimaneqartaratik.

Taamaallaat ukioq nalunaarusiorfiusoq eqqortoq savaatilinnut ataasiakkaanut ilanngunneqarput aamma savaatillit tamarmik piffissaq misissuiffiusoq tamaat peqataasimanngillat.

Takussutissaq 4: Agguaqatigiissillugu savaaqqat qaqqami annaaneqartarnerat savaatillit Fjarvis-imut peqataatillugit peqataatinnagillu.

Takussutissiaq 4-mi takuneqarsinnaavoq, qaqqami savaaqqat toqusarnerat savaatilinni Fjarvis-imi kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataasuni nalinginnaasumik appasinnerujuusoq savaatilinnut kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataanngitsunut sanilliullugu.

Aasakkut qaqqami savaaqqanik annaasaqartarnerup allanngorarneranut pissutaasinnaasut

1. Silarlungaatsiartarnera aamma kingusissukkut aputip aattarnera

Piffissami 2006-2023-mi (assersuutigalugu 2015 aamma 2023) ukiut arlallit silarlorujussuarterpoq. 2015-imi aasaq nalinginnaasuunngitsumik panersimavoq aamma 2023-mi uteqqiattumik nalinginnaanngitsumik ukiorluttarnera unammillernartumik pilersitsivoq. Nalinginnaasumik kingusissukkut aputip aannera, piffissani panernersuaqarfinni, siusissukkut qerinarsinerani imaluunniit tassanngaannartumik silap allanngornera savaaqqat qaqqami uumaniarnerannut annertuumik pingaaruteqarsinnaapput. Savaaqqat qaqqaliartinneqarnermi kingornatigut sapaatit akunnerini siunnermi ingammik mianernartuusarput, piffissami tassani silap masannera nillernalu savaaqqat uumasinnaanerannut sunniuteqarsinnaavoq.

2. Fjarvis-imi kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataaneq

Paasissutissani SPS-imeersuni takuneqarsinnaavoq, qaqqami savaaqqat toqusarnerat savaatilinni Fjarvis-imi kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataasuni appasinnerujuusoq savaatilinnut kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataanngitsunut sanilliullugu. Tamanna kinguaassioertitsineri suliniuummi peqataanermut atassuteqartutut isikkoqarpoq, savaatillit taakkua savaaraataat qajannaannerupput savaaqqanullu kinguaassioertitsineri suliniuummut ilaanngitsunut sanilliullugu savaaqqanut qaqqamiinnerminni uumasinnaanerit ilimanaateqarneruvoq.

Paasissutissanit takuneqarsinnaanngilaq pissutsit taakkua savaaqqat qajannaannerunerannut pissutaanersut, savaaqqat sananeqaataat pitsaanerulluni, imaluunniit savaatillit kinguaassiortitsinermit suliniunni peqataanissamut nukissaqartut aamma ingerlatsinermut allatut periaaseqarnerisut, aamma assersuutigalugu savaaqqat uumaneranni sapaatip akunnerini mianernartuni siullerni savaaqqanik paaqqutarinninnissamut nukissaqarnerunersut.

3. Nattorallit amerlanerulernerat - sumiiffimmi atuuttoq

Ukiuni ataasiakkaani - ingammik 2022-mi aamma 2023-mi – qaqqani aalajangersimasuni nattorallit amerlanerulernerat savaatillinnik misigineqartarnera pisortatigoortumik oqallisaanikooqaaq. Piffissamut eqaloqarnerata nalaanut atatillugu assersuutigalugu apriili-maajimi eqaluit sisuneranni imaluunniit juulimi-aggustimi majuarneranni nattorallit nunami pukkitsumi katersuuttarput aamma sumiiffiit ilaanni savaaqqanut mianernartunut annertuumik ulorianarsinnaasutut misigineqarlutik.

Nattorallit utoqqaat sumiiffimminnik illersuisuupput sumiiffimminniillu nattorallit piaqqat qimaatittarlutik. Nattorallit sumiiffinni ulloqarfiunngitsuni aamma nattorallit utoqqaat najortanngisaanni ingammik ataatsimoornerusarput. Sumiiffiit ilaanni tatsinut kuunnullu eqaloqarfinnut qanittuni nattorallit piaqqat ataatsimoortut takuneqartarput tassanilu ersarinnerusarput timminerusarlutillu.

Ajornakusoorsinnaavoq nalilissallugu, savaaraq toqungasoq nattoralimmit toqunneqarsimanersoq, imaluunniit kuuk ikaarniarneranut atatillugu ipisimanersoq aamma kingornatigut nanineqarluni nattoralimmiillu tiguneqarluni. Pisut misissorluarneqarnissaat aamma ukiuni arlalinni sanilliussineq ilanngullugu attuumassuteqarsinnaavoq.

4. Nioqqusiornereq

Savaaqqanik tunisassiornerup annerulersinnissaa pillugu anguniagaqarnermi (tak. nunalerineq pillugu periusissiaq 2021-2030) savaatillit ilaasa siusinnerusukkut savaaqqat qaqqamukartittariaqartarsimavaat, tamannalu nakkutilliinnginneq aamma qaqqamiinnissannut naammattumik piareersarluarsimannginneq pissutigalugu annaasaqarnissamut aarlerinarnerulersitsivoq. Tamanna ingammik ukiukkut naammattunik nerisassaqaannginnerini atuuttarpoq, savaaqqallu qaqqamukannginnerini naammattumik angissuseqalersimatinnagit qajannallisissimatinnagillu.

Tunisassiornerulerneq aamma toqusarneri procentinngorlugu annertusisinnaavaat. Assersuutigalugu savanit tamanit savaaqqat ataatsimit marluk tunisassiarinerulernerini savaaqqat inunngornerminni minnerusarput mianernarnerullutillu - piffissami sivisunermit mianernarnerullutik.

Paasissutissanik SPS-imeersunik ataatsimut naliliineq

Qaqqami savaaqqanik annaasaqartarneq ukiumit ukiumut nikerartarpoq aamma pissutsinit assigiinngitsuni soorlu silap pissusaa, nappaatit, piffissat aniatitsiffiusut aamma ivigartortitsinerit annertuumik sunnerneqartarlutik. Uumasut kiisortut takussaannerunerat aamma piffissami mianernartumi sacaaqqanik nakkutilliinerup annertussusaata aamma savaaqqat qaqqamiittut uumasinnaanerannut sunniuteqassaaq kisianni tassannga toqusarnerat ukiumit ukiumut allanngorarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

SPS-imit paasissutissat ukiumoortumik savaaqqat toqusarnerinut paasinninnissamut tapertaassapput kisianni tunngaviumik pissutaasunut namminerisamik

nassuiaassutaanngillat. Ukiut ilaanni silap pissusaata ilungersunartuunerata toqusartullu qaffasinnerisa akornanni ersarissumik atassuteqartoqarpoq. Savaatillit Fjarvis-imi kinguaassiortitsinnermi suliniummi peqataanerannut aamma savaaqqat qaqqami uumaniarsinnaassusiisa ataqatigiinnerata takutippaa savaatillit tunisassiortariaasiat savat qajannassusiannut aamma aasakkut qaqqami uumasinnaanissamut periarfissaannut pingaaruteqartoq.

[PAASISSUTISSAT] Eqaluit upernaakkut ingerlaartarneri

Aprili-maajimi siku aakkaagat kuuikku kuuleraangata eqaluit (*Salvelinus alpinus*) imermit tarajoqanngitsumit imermit tarajulimmut ingerlaartarput. Eqaluit sisoortartut suffereermermi kingorna sanngiittarput imaanukartarlutillu aasap ingerlanerani nukissatik annertusarniarlugit. Kuuit aqqutigalugit ingerlaartarput, suffiifiinit sinerissamut nalinginnaasumik ingerlaarfittut atuuttut. Juuli-aggustimi eqaluit kuuk aqqutigeqqilertarpaat aamma tatsinukaqqillutik.

Piffissat taakkua uumasunut kiisortunut soorlu nattoralinnut ornigutsitsisarput, taakkua aalisakkat sanngiinnerinik tikikkuminarnerinillu atorluaasarput. Ilutigalugu maajimi aamma savat aniatitsisarput, tamannalu savaaqqat ernioqqammertut akornanni sivikitsumik mianernartumik pilersitsisarpoq, ingammik kuummi erngup annertunerani, tamannalu aqqutigiuminaassinnaalluni. Nattoralit allallu uumasut kiisortut tamakkuninnga nalinginnasunik ukiumoortumillu nunami pisartunik iluanaaruteqartarput.

Savaatilinnik apersuinnermi periuseq

Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik (Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiusimasoq) 2022-2025-mi Nunatta Kujataani savaatillit akornanni savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqusarnerinut pissutaasunik misissuinnermik ingerlatsivoq. Savaatilinnik attaveqartarneq kalaallisut ingerlanneqartarpoq oqaloqatiginninnikkut apersuinerit Nunatta Kujataani 2022-2024-mi savaateqartutut nalunaarsorsimasunut tamanut. Immikkoortuni marlunni misissuisoqarpoq. Siullerpaamik apersuineq 2023-mi ingerlanneqarpoq, appaasaanik apersuineq 2024-mi naammassineqarpoq. Apersuinerit taakkua programmimi Qualtricsimi suliarineqartunit apersuinnermik akissutinit tiguneqarput (Ilanngussaq 1 aamma 2 takukkit: immikkoortoq 1 aamma 2-mi apeqqutit)).

Immikkoortoq 1 sioqqullugu SPS-imit savaatilinnut tamanut allattorsimaffik, oqarasuaatit normui aamma mailadressiit ilanngullugit tunniunneqarput. Savaatillit allattorsimaffianiittut atit isertorneqarput savaatillit tamarmik kinaassusaat illersorniarlugu, attaveqarfissat allattorsimaffiat apersuisunut tunniunneqartinnagu. Apersuisup savaatillit tamaasa oqarasuaatikkut attaveqarfigai misissuinissamut pilersaarut pillugu ilisimatinniarlugit tassa savaaqqat tammartarnerannut toqusarnerannullu isumaat paasiniaarlugit. Savaatillit apersuinnerni tamani siullertut aperineqarput misissuinnermi peqataarusunnarsut.

Immikkoortoq 1

Apersuinnermi siullermi savaatillit peqataanissamik akuersereernerisa kingorna apersuisumut savaaqqat qaqqamiinnerini tammartarnerannut toqusarnerannullu pissutaasut tamaasa

savaatilinnit ilimagineqartut (aamma pissutaasut savaatillit nammineerlutik misigisimanngisaat) ilisimatitsissutigeqqullugit piumaffigineqarput. Tamatuma kingornatigut apersuisup savaaqqat tammartarnerinut aamma toqusarnerinut pissutaasut ilisimaneqartut ataatsimut allattorsimaffiat saqqummiunneqarpoq apeqqutigineqarlunilu pissutaasut ilaat savaatilinnit namminneq taaneqarsimanngitsut savaatilinnut allanut atuussinnaammata.

Savaatillit piumaffigineqarput pisoqakulaneranut atatillugu pissutaasartut tullerijaaqqullugit aamma ukiumut siulianut savaaqqat qassit pissutaasunik taakkuninnga toqussuteqarnerinut naliliissasut.

Savaatillit naggataatigut ilisimatinneqarput, immikkoortoq 2-mi saaffigineqaqqissasut malinnaaffiginnilluni itisiliillunilu apeqqutinik, peqataanissamut soqutiginnippata.

Savaatillit akissutaasa immikkoortoq 2-mi misissuinermi apeqqutit tamaasa ilusilerpaat. Apersuinermi siullermi akissutit tunngavigalugit taamaalilluni savaaqqat tammartarnerinut toqusarnerinullu pissutaasunik ilisimaneqartunik tamanik allattuissasut.

Immikkoortoq 2

Savaatilinni 45-uni 41-ut misissuinerup immikkoortuata 2-ani peqataapput. Tamanna savaatillit 91 %-iannut naapertuuppoq, tamannalu sinniisuusinnaasunik toqqaasinnaatitsivoq. Apersuinermi tullermi savaatillit savaaqqat tammartarnerinut toqusarnerinullu pissutaasunut tamakkiisumik allattorsimaffimmit toqqaasinnaasimapput, savaatillit ataasiakkaat pissutaasorisannik, 2022-mi aamma 2023-mi savaatillit namminneq nersutaatiminnik annaasaqarnerinut atuuttunik, tammartarnerinut toqunerinullu agguataarlugu. Tulliatut savaatillit piumaffigineqarput allaqqullugu, savat savaaqqallu qassit pissutaasut taakkua pissutigalugit annaaneqarnerisut, tammartarnerinut toqunerinullu aamma agguaqqillugit. Savaatillit aamma nammineerlutik ilisimasaminnut atatillugu tammartarnerinut toqusarnerinullu pissutaasut suussusersinissaannut paasinarsaaniarsimapput.

Naggataatigut apersuisup suliniutinik kissaatigisaminnik ingerlassinnaasaraluaminnik kisianni massakkut ingerlassinnaanngisaminnik periarfissaqarfiginnngisaannilluunniit savaatillit siunnersuuteqaqquai, aamma paasissutissat tamaasa aalajangiisussanut iluaqutaasinnaasut avitseqatiginnissutigeqqullugit piumaffigaat. Savaatillit amerlanerit tassani eqqaavaat nersutaasivimmi inissaaleqineq arlaleriarlutik savat piaqqiortut aamma savaaqqat siusinnerusukkut qaqqaliartittariaqartarnerinut annertuumik pissutaatinneqartoq, inissaaleqinermik ajornartorsiuteqannginnermit.

Savaaqqat toqusarnerinut pissutaasinnaasut pillugit savaatilinnit paasissutissat

Nunatta Kujataani savaatillit oqaatigaat savaaqqat tammartarnerannut imaluunniit toqusarnerannut pissutsit assigiinngitsut arlallit ernumassutigineqartut - tassunga ilanngullugu, taamaattoq nattoralinnut killiliisoqarani. Savaatilik ataaseq kisimi isumaqarpoq, savaaqqamik annaasaqarneq ilaatigut paasiuminaassinnaasoq, savaatillillu 91 %-ii isumaqarput savaaqqat toqusarneri pingaaruteqartut, aamma 91 %-ii isumaqarput savaaqqat tammartarneri pingaaruteqartut.

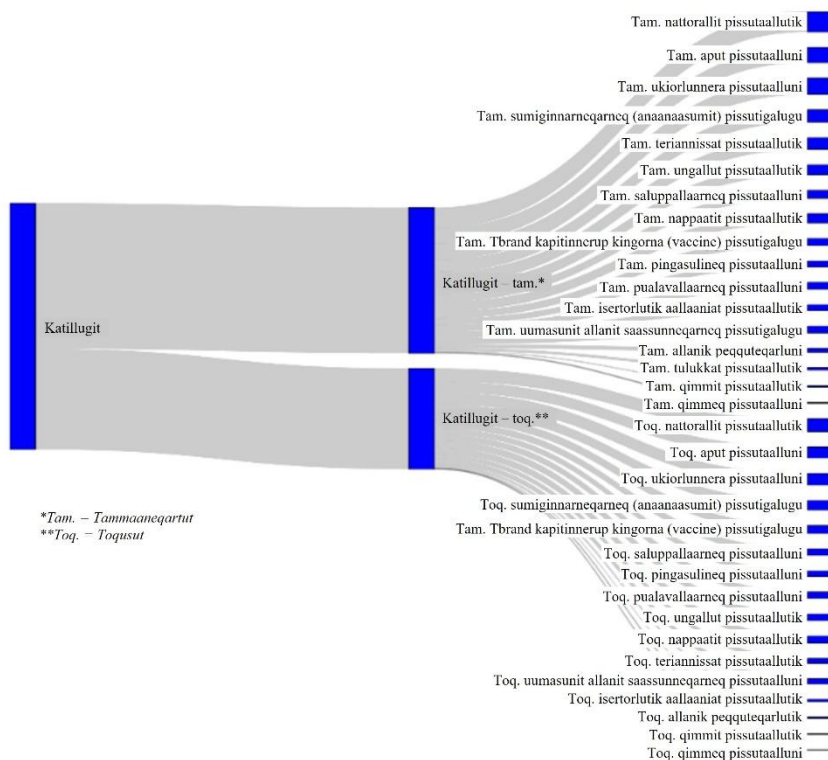
Savaatillit aamma oqaatigaat, savaaqqat tammartarnerinut toqusarnerinullu pissutaasut suussusersiniarneri ajornakusoortoq. Savaatillit apersorneqartut arlaannaataluunniit

toqunerannut pissutaasoq ajornaatsumik suussusersiuminaatsippaat, 25-allu *ajornakusuungaatsiartutut*, aamma 17-it *ajornakusoortutut* nassuiaatigaat. Savaaqqamik toqusoqartillugu pissutaasut savaatilinnit qulakkeerinnittumik oqaatigineqarsinnaanngilaq.

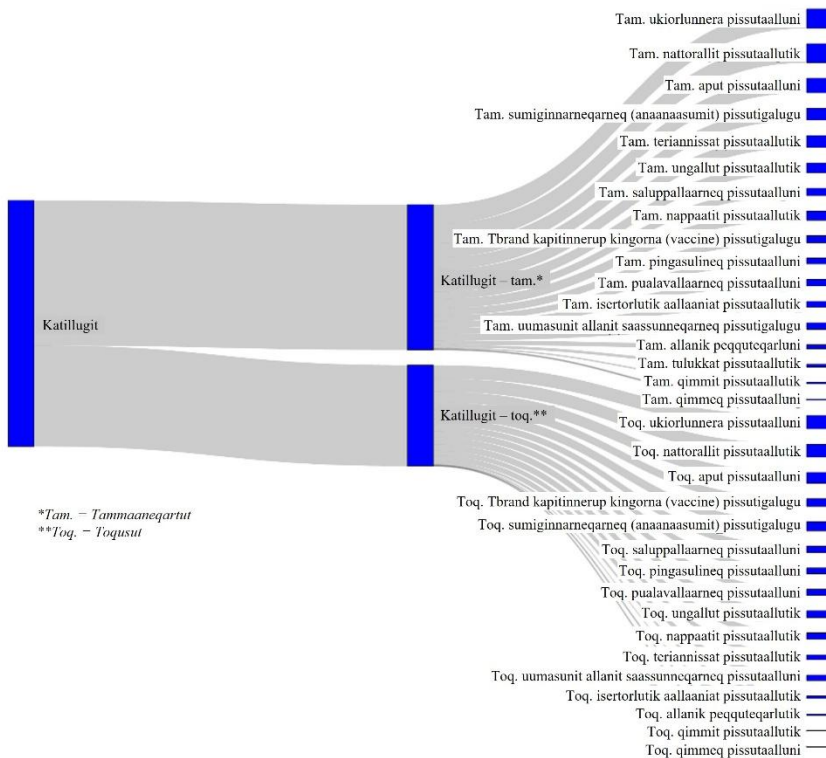
Takussutissaq 5-imi aamma 6-imi takutinneqarpoq savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqusarnerinut pissutaasut katillugit 17-iusut pillugit savaatilinnit paasissutissat. Pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu pissutaasuttut taaneqartut tamarmik immikkut saqqummiunneqarnissaat savaatillit annaasaqarnermut pissutaasutut allattorsimasaannut takussutissat eqqortut qulakkeerniarlugit, pissutaasut akornanni qaleriittoornissat imaluunniit assigiissaartoqarnissaa apeqqutaatinnagu. Assersuutigalugu qimmeq aamma qimmit pissutaasutut avissaaqqasutut marluttut immikkoortutut allassimappat, aamma ukiorlunnera apineralu immikkuussapput. Avissaaqqanera aamma assigiinnginnera paasissutissanik aallarniutaasutut saqqummiussinermi pingaaruteqarpoq, pissutigalugu assigiinngilluinnarsinnaammata naak assigiiffeqaraluarlutik qaleriiffeqaraluarlutilluunniit. Paasissutissanik paasinninniarluni pitsaassusiinillu malinnaaffiginninniarluni pissutaasut akornanni ataqatigiinneri misissorluarneqassapput.

Takussutissiaq 5-mi takutinneqarpoq, savaatillit 2022-mi savaaqqat tammartarnerannut toqusarnerannullu pingaarnertut ataasiinnarmik pissuteqartinneqartoq tassalu nattorallit. Nr. 2-tut aamma 3-tut savaatillit eqqaavaat apisarnera ukiorluttarneralu. 2023-mi savaaqqat tammartarnerannut aamma toqusarnerannut pingaarnertut ataasiinnartut pissutaatinneqarpoq ukiorlunnera nattorallillu aamma aput nr. 2-tut aamma nr. 3-tut isigineqartut.

2022-mi savaaqqat annaaneqartut

2023-mi savaqqat annaaneqartut

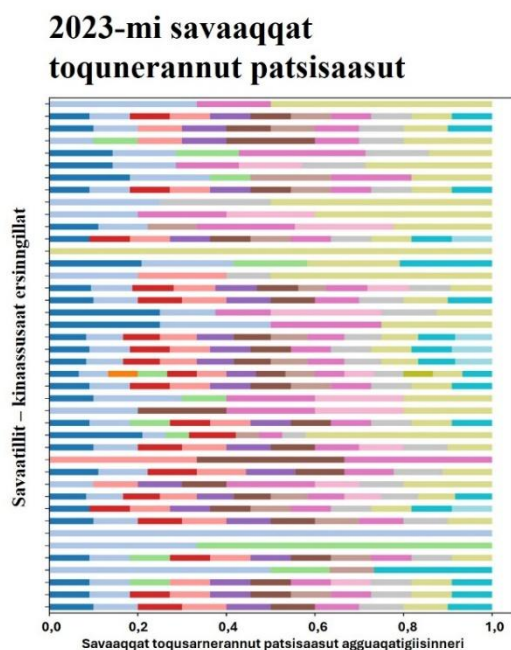
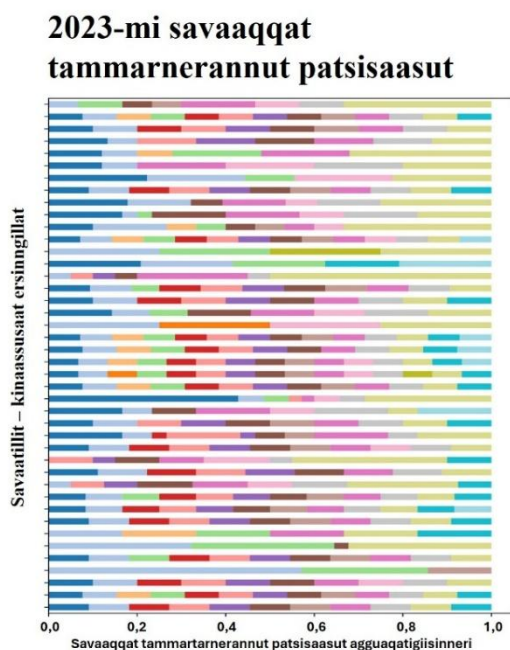
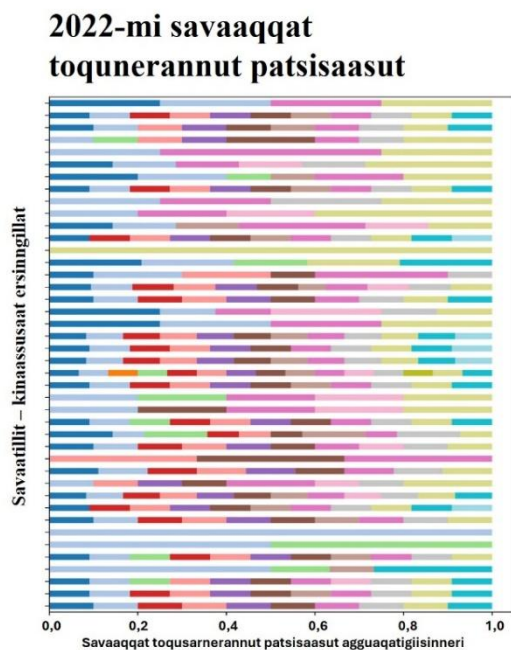
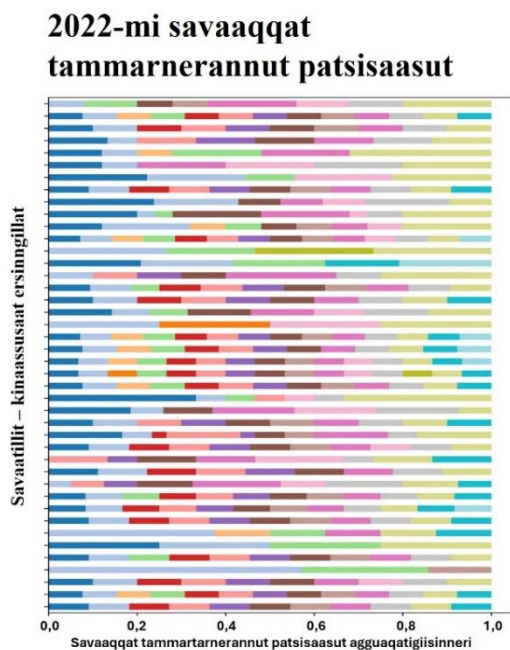

Takussutissaq 5: Savaqqanik annaaneqartunik aamma toqunerinut tammarnerinullu pissutaasunik tamakkiisumik takussutissiivoq, 2022 - 2023.

Pissutaasut naqinnerit malillugit eqqaaneqartut ukuupput (apersuineri tulleriaarneri malillugit tulleriaarneqarput, Appendix 2 – Ilanngussat 3):

- Aput
- Nattorallit
- Qimminik saassutsinneq
- Tulukkat
- Teriannissat
- Pingasulissat
- Saluppallaarneq
- Pualavallaarneq
- Nappaatit
- Uumasunit allanit saassutsinneq
- Sumiginnaarneq (anaanaasumit)
- Isertorluni aallaaniat (aama qivitut)
- Ungalunik pisaritittoorneq
- Qimminik uiartorneqarneq
- Ukiorlunnara/Silap allanngoriartornera
- Tbrand kapitinnerup kingorna (vaccine)
- Allat (allakkit)

Takussutissiaq 6-p savaatillit tamarmik toqusoqarneranut pissutaasumik ilisimatitsisimasut amerlassusaat takutippaat. qalipaatinu uuttuutini qalliunerusoqannginnerata takutippaa, ukiuni misissuiffiusuni imaluunniit savaatilinni tamani assigiinngitsuni savaatillit akornanni tammarnerinut imaluunniit toqunerinut ataasiinnarmik pissutaatitsisoqanngitsoq. Tassunga ilanngunneqanngillat ukiorluttarneri, 2023-mi savaatillit uumasuutaanik tamanik annaasaqarfiungaatsiartoq. Tamatuma saniatigut savaatillit ataatsip ilisimatitsissutigaa, 2023-mi savaqqat tamarmik toqunerannut pissutaasut nattorallit.

Takussutissaq 6: Savaaqqat tammarneranut imaluunniit toquneranut procentinngorlugu pissutaasut ersarissarneqanngitsut, 2022 aamma 2023.

Savaaqqat tammarnerannut toqunarannullu patsisaasut

- Aput
- Nattorallit
- Qimmeq
- Tulukkat
- Teriannissat
- Pingasulissat
- Saluppallaarneq
- Puallavallaarneq
- Nappaatit
- Uumasunit allanit saassutsinneq
- Sumiginnarneqarneq (anaanaasumit)
- Isertorluni aallaaniat
- Ungalunik pisaritittoorneq
- Qimmit
- Ukiorlunnara
- Tbrand kapitinnerup kingorna (vaccine)
- Allat

Savaaqqani 2.446-init 2022-mi annaaneqartunit 332-it – 13,5 %-iusunut – nattoralit pissutaatinneqarput. 2023-mi savaaqqani 325-iusut katillugit 2.495-iusuni tassa 13 %-it nattoralinnut annaaneqarput. Savaatillit arfinillit oqaatigaat, nattoralit 2022-mi imaluunniit 2023-mi savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqusarnerinut pingaarnertut nattoralit pingaarnertinneqartut tunngaviusumik pissutaasunik savaatillit naliliisarnerannut allanut atatillugu.

Pissutaasut akornanni ataqatigiiffiusinnaasut isigeriaraanni, pissutaasut marluk immikkoorput tassami ukiorlunnera aamma aput. Ataatsimut isigalugu 2022-mi ukiorlunnera aamma aput savaaqqanik 542-nik (savaaqqanik annaasaqarnerup 22 %-ia) annaasaqarnermut pissutaatinneqarpoq aamma 2023-mi savaaqqat 588-inik (savaaqqat annaaneqartut 24 %-ii).

Savaatilinnit pissutaaneraneqartut assigiinngillat savaatillit akornanni aamma ukiuni misissuiffiusuni assigiinngitsuni allanngorput. Akerlianik savaatillit savaaqqat toqusarnerinut pissutaasunik suussusersisinnaanerinut piginnaasaminnik imaluunniit naliliiniarnerminni ajornakusooritsinerinut annerusumik assigiinngissuteqanngitsoq, savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqunerinut pissutaatitanut pingaaruteqarnerinullu atatillugu. Taamaattumik tunngaviusumik pitsaassusilimmik misissuineq annerusoq ingerlatissallugu attuumassuteqarsinnaavoq, savaatillit ilaasa misissuineri akissutaat savaatillit allat pissutaasunik naliliinerinit allaanerusarnerinut.

Inerniliinerit aamma innersuussutit

Savaaqqat qaqqaliartinneqannginnerini qaqqami annaasaqarner savaaqqat toqusarnerannit siumut ilisimanissaa ajornarneruvoq aamma pissutaasartut ilungersunarput ilaatigullu assigiipajaartarlutik. Massakkut ilisimasat tunngavigalugit savaaqqanik annaasaqartarnerup annikillisinnaasut iluanaarutaanerpaasusaaq najukkami pitsaanagerusumik nakkutilliinermi, aarlerinartunik qulaajaanermi aamma naleqqussakkamik periusissiaqarnermi - nalinginnaasunit nuna tamakkerlugu iliuuserineqartuniit pissarsiarineqarsinnaasut takuneqarsinnaavoq.

Qaqqanik nakkutilliineq patajaannerusoq aamma misileraaffigineqartuni savaaqqanik GPS atorlugu sumiissusersinerit

Savaaqqat qaqqamiittartut pitsaanagerusumik illersorniarlugit nakkutilliineq atorneqalersinnaavoq, tassani GPS-teknologi atorneqarsinnaalluni savaaqqat ingerlaarneri malinnaaffiginarlugu. Tamanna ingerlaarnerinut aamma qununarsinnaasunut qisuariarfiusinnaasunut paasisaqartitsissaaq ingammik sumiiffinni misissuiffissatut toqqarneqartuni.

Silap pissusianik siusissukkut ilimasaarineq aamma piffissanik aniatitsiffiusunik ataqatigiissaarineq.

Silap pissusia pillugu siusissukkut aarlerisaarinernut atortutut atuutsilersitsinikkut savaaqqat qaqqaliaattarneri pitsaanagerusumik ataqatigiissaarneqarsinnaavoq. Anguniagaq tassaavoq pissutsit annertuumik aarlerinartut pinaveersaarnissai uumasut ilorrisimaanerinut uumaniarnerinullu ulorianartorsiortitsisinnaasut assersuutigalugu siallerujussuarsinnaanera, issinnera, anorersuarnera imaluunniit piffissani sumiiffinnilu eqaluit sisoornerinut nattoralit

qanilliniarfiinut atatillugu. Allatigut imaluunniit sumiiffinni nattoralalit ataatsimoortarfiini nattoralinnut tupassaarutit atorneqarsinnaapput imaluunniit savaaqqat sapaatit akunnerini siullerni paarinissaat ukkatarineqarsinnaavoq, ataaniittoq takuuk.

Silarlunnerani najukkami upalungaarsimasunik pilersitsineq

Najukkami upalungaarsimasut pilersinneqarput silarlunnerani piaartumik iliuseqartoqartarnissaa siunertaralugu. Assersuutigalugu uumasut sumiiffinnut appasinnerusunut illersorneqarnerusunullu nuunneqarnissaat pisariaqarsinnaavoq, taakkunani pissutsit pitsaanerummata.

Najukkami uumasunik kiisortoqarneranik aaqqissuussaasumik nalunaarsuineq

Uumasut kiisortut aaqqissuussaannerusumik nalunaarsorneqartarnissaat sulissutigineqarsinnaavoq, tamannalu najukkami ingerlanneqartarsinnaalluni. Paasissutissat taakkua annaasaqarfiunerusuni pinaveersaartitsissutaasunut siunnerfilimmik atorneqassapput, taamaalillutik sumiiffinni mianernarnerusuni uumasut illersorneqarnerat pitsanngorsarneqassalluni. Tupatsitsiniaatinik misilillugu aamma pilersitsisoqarsinnaavoq.

Sapaatit akunnerini siullerni savaaqqat qajannassusaannik paarinerinillu ukkassineruneq

Aniatitsinerup kingornatigut sapaatip akunneri siulliit savaaqqat mianernarneruneranni paarinerunissaat pingaartinneqarnerussaaq. Allatigut aniatitsinissaq kinguartinneqarsinnaavoq, savaaqqat qajannaannerulernissaasa aamma qaqqami unammillernartumi nammineersinnaanerulernissaasa tungaannut, tamannalu nersutaasivimmi inissaq apeqqutaalluni. Innersuussutigineqarpoq, savaatillit qaqqami savaaqqanik assigiinngissutigut annaasaqartut akornanni tunisassioriaatsini misilittakkanik avitseqatigiissutiginnittoqassasoq.

Savaaqqat toqusarnerat pillugu paasissutissat suliareqqinneri

Matumani misissuinermi apersuinermi angusat takutippaat, sumiiffiit misissuiffigineqaqqinneri iluaqutaasinnaapput. Ilaatigut savaaqqat tammartarnerinut imaluunniit toqusarnerinut pissutaasunut nalornineq annertuvoq. Inerniliussat ersarissarniarlugit misissuinermi apersuinerit taamaattumik paasissutissanik allanik ilasariaqarput, taakkununga ilanngullugit uumasut nakorsaannit paasissutissat, misissuinermi nakkutiginninnerit aamma uumasunik nujuartanik misissuinerit aamma piffissami sivilisunerusumi. Paasissutissiiviit takkua apersuinermi inernernik ilisimatitsisinnapput paasinninnissamillu pitsanngorsaasinnaallutik aamma ilutigalugu savaaqqanik annaasaqartarnermut annikillisaanissamut siunnerfeqarnerusumik uppersaasatillu tunngavigalugit innersuussuteqarnissamut tunngaviliissapput. Taamaattumik siunnersuutigineqarpoq, siunissami sulinermi suliassaqaqfinnut attuumassutilinnit aamma misissuiffinni sulinernit paasissutissanik allanik katersinissaq ukkatarineqarsinnaavoq.

Savaatilinnik apersuinnermut ilassutitut tigusiiffiit

KAMPP, Kaj & Frank Wille. 1990. Bestanden af Havørn *Haliaeetus albicilla* i Grønland, 1985-1989. I: *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift*, 84. årgang, nr. 1, s. 37-44.

_____ 1997. Noter om Havørnens adfærd i Grønland. I: *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift*, 91. årgang, nr. 4, 151-171.

PINNGORTITALERIFFIK. <https://natur.gl/arter/havoern/>

WILLE, Frank. 1979. Den grønlandske Havørns *Haliaeetus albicilla groenlandicus* Brehm fødevalg – metode og foreløbige resultater. I: *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift*, 73. årgang, nr. 1, s. 165–170.

_____ 1987. *Nattoralik – tamatta perput. Hjemmestyrets oplysningskampagne*. Grønlands Hjemmestyre.

WILLE, Frank & Kaj Kampp. 1983. Food of the White-Tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* in Greenland, *Holarctic Ecology*, Vol. 6, No. 1 (Feb., 1983), s. 81-88.

WILLE, Frank, Ole Zeeb & Nivi Wille. www.nattoralik.com